

Memorandum

Matica slovenská sa v súčasnosti nachádza v hlbokej kríze, ktorá ohrozuje existenciu našej najstaršej celonárodnej ustanovizne. Stráca spoločenský aj morálny kredit. Od jej oživotvorenia v roku 1919 tvorili Maticu slovenskú dve základné zložky: inštitučná a spolková časť. Hlavné úlohy Matice slovenskej v oblasti vedy, kultúry a spoločenského života plnila inštitučná časť (ústavy a odborné pracoviská) a spolková časť (miestne odbory) bola nápomocná inštitučnej časti pri plnení jej úloh. Zákon NR SR č. 68/1997 Z. z. o Matici slovenskej umelým spôsobom „zlúčil“ inštitučnú časť so spolkovou časťou a rokmi osvedčený správcofský systém bol nahradený predsedníckym systémom. V rozpore s matičnou tradíciou sa volený predseda Matice slovenskej stal nielen jej štatutárnym orgánom, ale aj jej dobre plateným zamestnancom. V Matici slovenskej boli vždy volené funkcie vykonávané bez nároku na plat a honorár. Na dobrovoľnej práci „na národa roli dedičnej“ stálo matičné hnutie od svojho založenia.

Po prijatí kontroverzného zákona NR SR o Matici slovenskej č. 68/1997 Z. z. nastúpil v Matici trend totálnej koncentrácie moci v rukách predsedu Matice slovenskej, ktorý v súčasnosti dosahuje svoj vrchol. Predseda Matice slovenskej so svojou suitou suverénne rozhoduje nielen o smerovaní Matice slovenskej, ale aj o finančných a personálnych otázkach. Ignoruje pritom nielen právnu subjektivitu ústavov, vedeckých a záujmových odborov, ale aj volené orgány (výbor Matice slovenskej, Dozorný výbor Matice slovenskej). Matičná demokracia, na ktorú sme kedysi boli hrdí, sa zmenila na systém osobnej moci, na totalitu.

Štát prispieva na plnenie úloh Matice slovenskej, stanovené zákonom, nemalé finančné prostriedky. Súčasné vedenie Matice neinformuje matičiarov a ani verejnosť ako nakladá s finančnými prostriedkami daňových poplatníkov. Pritom je evidentné, že vedenie Matice si neplní úlohy, ktoré Matici vyplývajú zo zákona. A navyše, v rozpore so zákonom o Matici slovenskej boli personálne zdecimované vedecké a odborné pracoviská, ktoré v súčasnosti absolútne nie sú schopné vyvíjať činnosť a mzdové prostriedky boli presunuté na platy volených funkcionárov Matice slovenskej. Toto je hlavným dôvodom, prečo Matica slovenská nie je v súčasnosti schopná plniť úlohy, ktoré jej ukladá štát a na plnenie ktorých dostáva od štátu financie. Matičná tlačiareň Neografia a.s. v Martine, ktorá sa mala stať jedným z hlavných zdrojov na financovanie matičných aktivít sa stala ďalším zdrojom príjmov pre volených funkcionárov a v súčasnosti je v dlhodobej strate.

Bývalý predseda Matice slovenskej, Jozef Markuš, vytvoril deštruktívny prvok v matičnej organizačnej štruktúre v podobe takzvanej Mladej Matice, ktorá, na rozdiel od iných vedeckých a záujmových odborov, si ako jediná buduje vlastnú, tieňovú štruktúru odborov po celom Slovensku a to s vlastnou právnou subjektivitou. Čo je skutočne unikátne! V členskom hnutí takto vznikol deštruktívny duálny systém. Duálny systém umožnil tzv. Mladej Matici zmocniť sa jej vedenia. Bývalí a súčasní členovia

tzv. Mladej Matice nesú hlavný podiel viny na rozvrate Matice slovenskej. Kedysi všeobecne vážená celonárodná inštitúcia – jednota milovníkov slovenského života – sa v súčasnosti zmenila na jednotku milovníkov maticných peňazí. Valné zhromaždenia Matice slovenskej, ktoré boli kedysi festivalmi kultúry a kultúrnosti, sa stali arénou zápasov o moc, o funkcie a finančné príjmy.

Hlbokú krízu v Matici slovenskej treba neodkladne riešiť. Jediným východiskom je prijať nový zákon NR SR o Matici slovenskej, ktorý jasne vymedzí kompetencie a úlohy inštitučnej zložky (ústavy a odborné pracoviská) a spolkového hnutia. Zákon musí definitívne ukončiť hanebnú éru platených volených funkcionárov. Matica slovenská je potrebná aj v 21. storočí. Jej úloha pri rozvoji a ochrane slovenskej kultúry, slovenského jazyka, slovenského kultúrneho dedičstva doma a v zahraničí je jedinečná a nenahraditeľná.

V Bratislave, 6. októbra 2021

Doc. PhDr. Ivan Mrva, CSc., v.r.
predseda Historického odboru Matice slovenskej
a bývalý riaditeľ Slovenského historického ústavu MS

Mgr. Stanislav Hric, v.r.
MO MS Bratislava-Dúbravka, geológ

PhDr. Ján Bobák, CSc., v.r.
bývalý riaditeľ Ústavu pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej
a bývalý riaditeľ Slovenského historického ústavu Matice slovenskej